

JINA: _____ NAMBARI: _____

SHULE: _____ SAHIHI _____ TAREHE: _____

102/2

KISWAHILI

KARATASI YA 2

KIDATO CHA NNE (4)

LUGHA

MACHI 2013

SAA: 2½

MTIHANI WA MJARABU WILAYA YA BARINGO KASKAZINI - 2013

Hati ya kuhitimu Kisomo cha Sekondari (K.C.S.E.)

KIDATO CHA NNE

MAAGIZO

- Andika jina lako na namba yako katika nafasi ulizoachiwa hapo juu.
- Weka sahihi yako na tarehe ya mtihani katika nafasi ulizoachiwa hapo juu.
- Jibu maswali YOTE.
- Andika majibu yako katika nafasi ulizoachiwa katika kijitabu hiki.
- Karatasi hii ina kurasa kumi na moja zilizochapiswa. Hakikisha kurasa zote zipo na zimechapishwa.

Kwa Matumizi ya Mtahiniwa Pekee

Swali	Upeo	Alama
1	15	
2	15	
3	40	
4	10	
JUMLA	80	

1. UFAHAMU

Soma makala yafuatayo kisha ujibu maswali.

Mwanamke wa kisasa anazaliwa na kukulia mazingira yaliyobadilika mno. Matazamio yake maishani ni tofauti kabisa na yale ya wanawake walioishi mapote mawili yaliyopita; wanawake makamu ya nyanyaake na mamaake-kuu.

Yeye hataraji kuzaliwa, kukua, kuolewa. kuwa mke wa bwana, kumzalia mumewe watoto, na daima dawamu kuwa mwendani vijungu jikoni akawapikia watoto na bwanake chakula; na akitoka jikoni aelekee shamba kulima, kichakani kuchanja kuni, mtoni kufua nguo na kuteka maji ya kutumia nyumbani. Mwanamke wa kisasa huandamana na mwanamume. Akanyagapo mume, naye papo huutia wayo wake.

Mwanamke wa kisasa huenda shule na kujifunza yote yafunzwayo huko. Hushindana na wanawake kwa wanaume na kuibuka mshindi mara si haba. Huibuka mshindi katika masomo ya Lugha, Historia, Jiografia, Hesahu, Sayansi na mengineyo sawa sawa na mwanamume.

Mwanamke wa kisasa hutaka kufanya kazi za kibega, akazifanya. Akataka kuwa mwalimu, akawa. Akataka kuwa daktari, akafanikiwa. Almuradi, siku hizi mwanamke hufanya kazi yoyote ile afanyayo mwanamume. Kuna wanawake marubani wa ndege, masonara, waashi, waaandishi, madereva wa magari, mawakili, mahakimu, mawaziri wakuu na hata marais wa nchi. Hakuna kazi isiyofanywa na mwanamke siku hizi.

Mwanamke wa kisasa hateswi akafyta ulimi. Anapohiniwa yeye hupigania haki yake kwa dhati na hamasa. Katu hakubali mahali pake katika jamii alipotengewa na wanaume wenye mawazo ya kihafidhina yaliyopitwa na wakati.

Siku hizi mwanamke huolewa tu wakati amepata kazi ya kumwezesha kujikimu maishani au pale anapokuwa na hakika kwamba biashara yake, iwapo ni mfanyibiashara imepiga hatua ya kutomrudisha ukatani.

Mwanamke wa kisasa haamuliwi katika jambo lolote, bali hufanya maamuzi yake mwenyewe. Kwa upande mwingine, mwanamume wa 'kisasa', ambaye bado amefungwa pingu na taasubi za kiume, hapendezwi na mwanamke huyu. Huuma kidole akatamani ya kale, lakini wapi! Analazimika kumkubali mwanamke huyu kama mshirika sawa maishani, na kuishi naye, apende asipende. Shingo upande, analazimika kukubali kwamba mabadiliko haya sio mithili ya kiwingu kipitacho, bali ni ya aushi.

Maswali

- (a) Kifungu "mwendani wa vijungu jiko" kinadhihirisha hali gani ya mwanamke katika jamii? (Alama 2)

- (b) Jamii imemfanya mwanamke kuwa mzigo. Fafanua. (Alama 2)

- (c) Eleza maana ya "akanyagapo mume, naye papo hutia wayo wake" (Alama 2)

(d) Fafanua maswala ya Ndoa na Elimu huku ukilinganisha mwanamke wa kiasili na wa kisasa. (Alama 3)

(e) Taja mifano minne ya mawazo ya “kihafidhina” kwa mujibu wa kifungu hiki. (Alama 4)

(f) Eleza maana ya: (Alama 2)

(i) Akafyata ulimi

(ii) Ukatani

2. UFUPISIIO

Soma makala yafuatayo kisha ujibu maswali yanayofuata.

Kompyuta au tarakilishi ni mojawapo wa vyombo muhimu katika maisha ya binadamu katika karne hii ambapo maendeleo ya sayansi yamefikia ngazi za juu sana. Utabiri sahihi ya hali ya hewa, usafiri wa ndege na teknolojia ya kutegemewa ya kimatibabu ni baadhi ya mambo yanayotegemewa kuwako kwa chombo hiki. Ikiwa vitakosekana, shughuli hizi zitashindikana au kulegalega kwa kiasi kikubwa.

Kompyuta ni chombo cha kipekee. Licha ya kuwa haina uwezo wa kufikiri yenyewe kama binadamu, inafanya kazi kama aina ya akili inayotegemea nguvu za umeme. Chombo hiki kina uwezo mkubwa wa kutekeleza majukumu mengi pamoja na kuchunguza, kufasiri na kuchambua ujumbe wa aina mbalimbali kwa usahihi wa kushangaza.

Uendeshaji wa ndege siku hizi unategemea kompyuta. Aidha, kompyuta kuu zinazopatikana katika kituo kikuu cha kuzielekeza ndege kwenye viwanja vya ndege, zina uwezo wa kuchunguza mamia kwa mamia ya ndege, kufuatilia safari zao na kuzielekeza zinakotakiwa kwenda ili kuepusha uwezekano wa ajali. Usalama wa abiria unategemea chombo hiki.

Lakini je, kompyuta huwezaje kuifanya miujiza hii yote? Kompyuta inajumlisha mamia ya soketi za umeme. Ili iweze kufanya kazi vizuri, inahitaji kupewa maagizo fulani. Maagizo hayo hujulikana kama programu na huielekeza kompyuta jinsi ya kufanya kazi. Kila programu hiyo inapofanya kazi, kompyuta inaweza kuyatekeleza majukumu yake. Inafanya hivi kwa kuchunguza, kupitia na kutathmini maarifa au maelezo fulani kwa utaratibu ambao unajulikana kama uchakataji.

Uchakataji wa kompyuta unafanywa na sehemu inayo-julikana kama KIU yaani kitengo kikuu cha uchakataji. Hii ndiyo sehemu yenye mfumo mzima wa kuiendesha kompyuta yenyewe. Sehemu hii huwa na sehemu zinazotumiwa kuweka programu kwenye kompyuta huweza kufanya kazi kutokana na nguzo iliyopo

katika kompyuta hiyo. Nguzo hiyo hujulikana kama mauzi. Ikiwa kompyuta haina mauzi inayohitajika, programu inayohusika haiwezi kufanya kazi

KIU huwa na sehemu inayoweza kuhifadhi maarifa fulani. Kwa mfano, mtu anapochapa maandishi fulani kwa kuitumia kompyuta, anaweza kuyahifadhi katika kompyuta hiyo. Sehemu inayohifadhi maandishi hayo hujulikana kama diski ngumu au dhiba.

Wakati mwingine inawezekana kuyahifadhi maandishi kwenye chombo cha plastiki chepesi na aghalabu cheusi chenye umbo la mstatifi. Chombo hiki hujulikana kama diski tepetevu. Diski tepetevu kwenye upenyu ulioko kwenye KIU. Siku hizi inawezekana pia kuyahifadhi maarifa kwenye chombo kingine kinachofanana na sahani ya santuri au kisanturi.

Kazi yoyote ya kompyuta haiwezi kufanyika bila ya kuwako na chombo cha kuchapia. Hiki ni chombo ambacho kina herufi na tarakimu mbalimbali. Chombo hiki hujulikana kama bodi ya dota. Bodi ya dota hufanana na mashine ya kupigia chapa.

Chombo hiki kimeunganishwa na KIU na husaidiana na kifaa kingine kinachobonyezwa na kutoa sauti ya kualika. Hiki kinajulikana kama kipanya. Maandishi au shughuli zinazo-endelea kwenye kompyuta hujitokeza kwenye kioo kinachoshabihiana na kile cha runinga. Hiki hujulikana kama kiwambo au mulishi. Kile kipanya kinaposogezwa, kuna kishale kinachosogea kwenye mulishi na ambacho umwelekeza mtumiaji wa kompyuta. Hii huwa njia nyepesi ya kuipa kompyuta maagizo fulani.

Hakuna kompyuta inayoweza kufanya kazi bila kuwepo kwa sehemu zote hizo. Kompyuta inatuwezesha kufanya mambo mengi sana. Ni moja kati ya vyombo muhimu kuwahi kuvumbuliwa katika historia ya binadamu. Kuwepo kwake kumesaidia sio tu katika utafiti na uchunguzi hata kuhusiana na magonjwa bali pia katika mawasiliano kati ya watu walioko kwenye pembe mbalimbali za ulimwengu. Na siku hizi, yeyote aliye na nia ya kupiga hatua ya kimaendeleo katika maisha yake, hana budi kukaa chonjo na kompyuta. La sivyo atajikuta yu pweke katika ulimwengu mpya wa tarakilishi.

(a) Kwa nini tarakilishi inalinganishwa na akili ya binadamu? (maneno 40-45)

(alama 5, 1 ya utiririko)

Maandalizi

Majibu kamili

3. MATUMIZI YA LUGHA

A. Tambua sauti ambazo si za kaaka laini katika sauti zifuatazo. (Alama 1)

/k/ /h/ /ng'/ /t/

B. Eleza maana mbili ya kifungu hiki (Alama 2)

Jua nisemalo ni muhimu kwako.

C. Akifisha kifungu kifuatacho ili kilete maana ya sharuti. (Alama 2)

Babu ingia gari

D. Changanua sentensi ifuatayo kwa njia ya matawi. (Alama 4)

Mwizi aliyeshikwa alitoroka jana.

E. Eleza maana ya sentensi. (Alama 2)

Baba angalikuwa na shamba angalilima na angalitajirika.

F. Kwa kutolea mifano miwili. Eleza miundo miwili ya nomino katika ngeli ya A-WA (Alama 4)

G. Tumia neno msichana katika sentensi kama kivumishi (Alama 2)

H. Unda kielezi kutokana na neno mwanafunzi, kisha utungie sentensi. (Alama 2)

I. Sahihisha ili iwe sentensi tatu sahihi. (Alama 3)
Alisema kuwa pahali alimopata panapendeza.

J. Tunga sentensi kwa kutumia kivumishi cha idadi maalum. (Alama 1)

K. Geuza sentensi ifuatayo kwa ukubwa (Alama 2)
Mzee anapenda shamba na mbuzi ili auze.

L. Tungia sentensi 'ni' ili kudhihirisha dhana ya; (Alama 1)
(i) ndani ya

(ii) wingi wa wahusika (Alama 1)

M. Ainisha vitenzi katika sentensi. (Alama 2)
Zac angali anasoma akisikiliza redio.

N. Andika sentensi ifuatayo kwa usemi halisi (Alama 3)
"Nitakuja kwenu leo jioni na nitaandamana na dada yangu" Karani akasema.

O. Bainisha kwa sentensi matumizi mawili ya kistari kifupi. (Alama 2)
